

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04 UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
OŚRODEK INFORMACJI 693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23 00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
INTERNET <http://www.cbos.pl> E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/91/2007

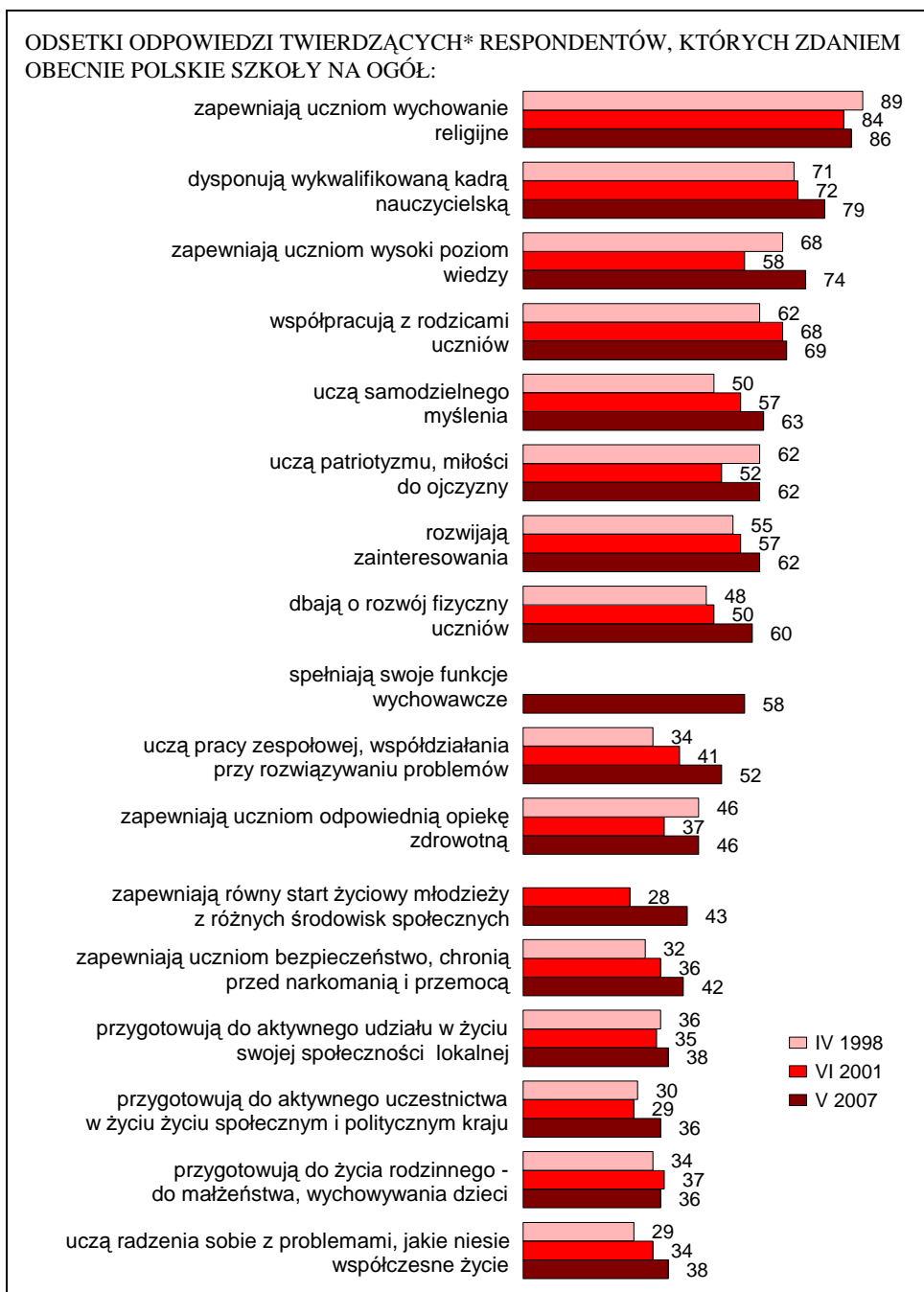
SPOŁECZNY WIZERUNEK POLSKIEJ SZKOŁY

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, CZERWIEC 2007

PRZEDRUK I ROZPOWSZECHNIANIE MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- ☐ Społeczny wizerunek polskiej szkoły jest obecnie dużo lepszy niż w latach 1998 i 2001. Poprawiły się opinie ankietowanych dotyczące jedenastu (z siedemnastu uwzględnionych w badaniu) dziedzin funkcjonowania szkół.

* Połączono odpowiedzi *zdecydowanie tak* i *raczej tak*

- ☐ Ponad połowa Polaków (57%) postuluje wprowadzenie w szkolnictwie zmian (w tym 26% wskazuje na konieczność dużych zmian, a 31% – niewielkich). Co piąty badany (20%) uważa, że nie należy niczego zmieniać, a 23% nie ma wyrobionej opinii na ten temat.

W mijającym roku szkolnym w środowisku uczniowskim miały miejsce tragiczne wydarzenia, które w trakcie debaty publicznej uznano za przejaw kryzysu polskiej szkoły i modelu wychowania młodzieży. Ministerstwo Edukacji Narodowej zaproponowało szereg środków zaradczych, jednak spotkały się one z bardzo zróżnicowaną reakcją opinii społecznej. Sytuacja ta sprzyja refleksji nad kondycją polskiej szkoły i skłania do kontynuacji badań na temat jej społecznego wizerunku. Podobnie jak w latach 1998 i 2001, poprosiliśmy ankietowanych¹ (w tym również rodziców uczniów i inne osoby mające bliski kontakt z uczniami) o ogólną ocenę systemu szkolnictwa oraz siedemnastu wybranych dziedzin jego funkcjonowania. Zapytaliśmy także badanych, czy dostrzegają potrzebę wprowadzenia jakichś zmian w obecnym systemie edukacji, oraz zachęciliśmy, by przedstawili swoje propozycje.

OGÓLNE OCENY POLSKIEGO SYSTEMU SZKOLNICTWA

Polski system szkolnictwa cieszy się obecnie dobrą opinią – znacznie częściej oceniany jest pozytywnie (51%) niż negatywnie (36%). Oceny te są lepsze niż uzyskane w roku 2001, po czterech miesiącach doświadczeń związanych z przeprowadzaną wtedy reformą edukacji. Są one jednak nieco gorsze niż w roku 1998 – przed objęciem władzy przez AWS, którego rząd zainicjował tę reformę. Warto zauważyć, że – niezależnie od terminu badań – opinie Polaków na temat szkolnictwa mają charakter umiarkowany (nieliczne są skrajne oceny).

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (204) zrealizowano w dniach od 11 do 14 maja 2007 roku na liczącej 946 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

RYS. 1. CZY POLSKI SYSTEM SZKOLNICTWA OCENIA PAN(I), OGÓLNIIE RZECZ BIORĄC, JAKO:

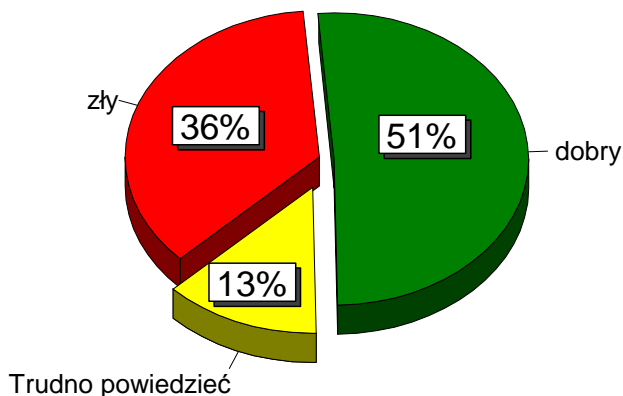

Tabela 1

Czy polski system szkolnictwa ocenia Pan(i), ogólnie rzecz biorąc, jako:	Wskazania respondentów według terminów badań					
	IV 1998		VI 2001		V 2007	
	w procentach					
- zdecydowanie dobry	4	58	1	43	3	51
- raczej dobry	54		42		48	
- raczej zły	26	31	32	42	28	36
- zdecydowanie zły	5		10		8	
Trudno powiedzieć	11	11	15	15	13	13

Zwraca uwagę fakt, że lepszy obraz systemu edukacji mają respondenci stykający się na co dzień z życiem szkół (przede wszystkim rodzice uczniów, ale także wszyscy, w których rodzinie, gospodarstwie domowym są uczniowie) niż osoby niemające tak bliskiego kontaktu z uczniami i w związku z tym gorzej poinformowane o tym, co się dzieje w szkołach, lub znające problemy edukacji tylko z przekazu medialnego.

Warto przy tym zauważyć, że porównywane grupy badanych (zarówno rodzice, jak i wszystkie osoby mające bliski kontakt z uczniami, a także niemające takiego kontaktu) niemal równie często (od 34% do 37% wskazań) wypowiadają się krytycznie o polskiej edukacji. Jednak w każdym przypadku oceny pozytywne w większym lub mniejszym stopniu przeważają nad negatywnymi (patrz opinie netto w poniższej tabeli).

Tabela 2

Kategorie respondentów wyodrębnione ze względu na kontakt z uczniami	Czy polski system szkolnictwa ocenia Pan(i), ogólnie rzecz biorąc, jako:			
	dobry	zły	Trudno powiedzieć	Opinie netto*
	w procentach			
Rodzice uczniów (N=244)	60	34	7	+26
Ankietowani, w których gospodarstwach domowych są uczniowie (N=328)	56	35	9	+21
Ankietowani, w których gospodarstwach domowych nie ma uczniów (N=617)	48	37	15	+11

* Jest to różnica między odsetkiem ocen pozytywnych i negatywnych

Przewagę opinii pozytywnych nad krytycznymi odnotowujemy także w większości grup społeczno-demograficznych (zob. tabele aneksowe). Jedyne mieszkańcy środowisk wielkomiejskich znacznie częściej wystawiają szkolnictwu oceny negatywne (50%) niż pozytywne (39%). Do najbardziej krytycznych w tym względzie należą także ludzie z wyższym wykształceniem, o wysokiej pozycji społeczno-zawodowej, zatrudnieni w instytucjach państwowych i publicznych, dobrze sytuowani (niemal połowa z nich negatywnie ocenia szkolnictwo). Im niższe natomiast wykształcenie i pozycja społeczno-zawodowa, tym rzadziej respondenci wyrażają negatywne oceny, ale też tym większe mają trudności ze sprecyzowaniem swojej opinii. Obecny system szkolnictwa najczęściej aprobują rolnicy (62% ocen pozytywnych i 24% negatywnych), mieszkańcy wsi (odpowiednio: 60% i 26%), a także robotnicy i bezrobotni. Należy ponadto podkreślić, że pozytywnie oceniają go też ludzie młodzi, w wieku od 25 do 34 lat (odpowiednio: 60% i 31%) oraz uczniowie i studenci, którzy w większości znają dzisiejszą rzeczywistość szkolną z własnego doświadczenia (odpowiednio: 59% i 39%).

OCENY WYBRANYCH DZIEDZIN SZKOLNICTWA

Zasadniczo pozytywny obraz szkolnej rzeczywistości wyłania się również z analizy szczegółowych opinii dotyczących siedemnastu wybranych dziedzin funkcjonowania szkół. W dwunastu dziedzinach odnotowujemy bowiem przewagę opinii przychylnych nad krytycznymi. W odniesieniu do trzech kwestii zdania są podzielone (równowaga ocen pozytywnych i negatywnych). Jedyne co do dwóch spraw przeważają opinie negatywne.

Tabela 3

Jak Pan(i) sądzi, czy obecnie polskie szkoły na ogół:	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowanie nie	Trudno powiedzieć	Oceny pozytywne	Oceny negatywne
	w procentach						
- zapewniają uczniom wychowanie religijne	31	54	5	1	8	86	6
- dysponują wykwalifikowaną kadrą nauczycielską	21	57	8	1	12	79	9
- zapewniają uczniom wysoki poziom wiedzy	14	60	16	2	8	74	18
- współpracują z rodzicami uczniów	14	54	14	3	14	69	17
- uczą samodzielnego myślenia	11	52	17	5	15	63	22
- uczą patriotyzmu, miłości do ojczyzny	13	48	18	5	15	62	23
- rozwijają zainteresowania	11	51	21	3	14	62	24
- dbają o rozwój fizyczny uczniów	9	51	23	7	10	60	30
- spełniają swoje funkcje wychowawcze	10	48	20	5	17	58	25
- uczą pracy zespołowej, współdziałania przy rozwiązywaniu problemów	8	44	24	5	19	52	29
- zapewniają uczniom odpowiednią opiekę zdrowotną	8	38	30	9	15	46	39
- zapewniają równy start życiowy młodzieży z różnych środowisk społecznych	7	36	29	10	18	43	39
- zapewniają uczniom bezpieczeństwo, chronią przed narkomanią i przemocą	8	34	33	12	13	42	45
- przygotowują do aktywnego udziału w życiu swojej społeczności lokalnej*	6	32	29	7	25	38	36
- przygotowują do aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym i politycznym kraju**	4	32	32	7	25	36	39
- przygotowują do życia rodzinnego – do małżeństwa, wychowywania dzieci	5	31	32	10	22	36	42
- uczą radzenia sobie z problemami, jakie niesie współczesne życie	7	31	36	10	16	38	46

W ankiecie dwie odpowiedzi były bardziej rozwinięte: * „np. w wyborach samorządowych, w nieodpłatnej pracy na rzecz swojego środowiska, osiedla, kościoła, wsi lub miasta”, ** „np. do udziału w wyborach parlamentarnych, do działalności w różnych stowarzyszeniach i partiach politycznych”. Na szarym tle – wyniki świadczące o wyraźnej przewadze ocen pozytywnych lub negatywnych

W opinii większości respondentów, polskie szkoły stwarzają uczniom warunki do wszechstronnego rozwoju intelektualnego (zapewniają wykwalifikowaną kadrę nauczycielską oraz wysoki poziom wiedzy, uczą także samodzielnego myślenia i rozwijają zainteresowania), rozwoju duchowego (zapewniają wychowanie religijne i – w mniejszej mierze – patriotyczne)

oraz fizycznego (dbają o rozwój fizyczny uczniów). Większość badanych uważa ponadto, że szkoły współpracują z rodzicami uczniów. Ponad połowa wyraża też przekonanie, że wypełniają swoje zadania wychowawcze oraz uczą pracy zespołowej, współdziałania przy rozwiązywaniu problemów. We wszystkich tych kwestiach oceny pozytywne znacznie przeważają nad negatywnymi. Niewielka przewaga opinii pozytywnych zaznacza się także w dwóch innych ważnych sprawach – dotyczących zapewnienia uczniom opieki zdrowotnej oraz wyrównania startu życiowego młodzieży z różnych środowisk społecznych. Kwestie te budzą jednak znaczne kontrowersje (po 39% badanych uważa, że szkoły nie wypełniają tych zadań).

Pozostałe ważne funkcje szkoły oceniane są jeszcze bardziej krytycznie. Wyraźnie podzielone są opinie na temat zapewnienia uczniom bezpieczeństwa w szkołach (42% uważa, że chronią one uczniów przed narkomanią i przemocą, a 45% jest przeciwnego zdania). Równie niejednoznaczne są opinie badanych na temat tego, czy szkoły przygotowują młode pokolenie do współtworzenia społeczeństwa obywatelskiego, tzn. do aktywnego udziału w życiu swojej społeczności lokalnej (38% opinii pozytywnych i 36% negatywnych) oraz do uczestnictwa w życiu społecznym i politycznym kraju (odpowiednio: 36% i 39%).

Natomiast negatywne opinie przeważają w dwóch sprawach, dotyczących przygotowania młodzieży do życia rodzinnego (do małżeństwa i wychowywania dzieci) oraz do radzenia sobie z problemami, jakie niesie współczesne życie. Ponad dwie piąte badanych uważa, że polskie szkoły nie wywiązują się z tych zadań.

Ponieważ omawiane pytanie zadaliśmy obecnie już po raz trzeci w ostatnich dziewięciu latach² (poprzednio zadawaliśmy je w kwietniu 1998, jeszcze przed zainicjowaniem reformy edukacji, oraz w roku 2001, po czterech semestrach doświadczeń z nią związanych), możemy ocenić, czy i w jakim kierunku zmieniają się opinie ankietowanych o funkcjonowaniu polskich szkół.

Z porównania odpowiedzi wynika, że społeczny wizerunek szkolnictwa jest obecnie znacznie lepszy niż w latach 1998 i 2001 – więcej dziedzin niż wcześniej spotyka się z przychylną oceną ankietowanych (przewagą ocen pozytywnych nad negatywnymi), a znacznie mniej kwestii ocenianych jest krytycznie (z przewagą ocen negatywnych). Ilustrują to zaciemnione pola w poniższej tabeli.

² W 1998 roku oceniano piętnaście dziedzin, a w 2001 – szesnaście.

Tabela 4

Jak Pan(i) sądzi, czy obecnie polskie szkoły na ogół:	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie
	IV 1998		VI 2001		V 2007	
	w procentach					
- zapewniają uczniom wychowanie religijne	89	6	84	10	86	6
- dysponują wykwalifikowaną kadrą nauczycielską	71	20	72	18	79	9
- zapewniają uczniom wysoki poziom wiedzy	68	26	58	32	74	18
- współpracują z rodzicami uczniów	62	28	68	23	69	17
- uczą samodzielnego myślenia	50	40	57	33	63	22
- uczą patriotyzmu, miłości do ojczyzny	62	27	52	37	62	23
- rozwijają zainteresowania	55	36	57	33	62	24
- dbają o rozwój fizyczny uczniów	48	46	50	42	60	30
- spełniają swoje funkcje wychowawcze	-	-	-	-	58	25
- uczą pracy zespołowej, współdziałania przy rozwiązywaniu problemów	34	52	41	44	52	29
- zapewniają uczniom odpowiednią opiekę zdrowotną	46	45	37	53	46	39
- zapewniają równy start życiowy młodzieży z różnych środowisk społecznych	-	-	28	61	43	39
- zapewniają uczniom bezpieczeństwo, chronią przed narkomanią i przemocą	32	58	36	54	42	45
- przygotowują do aktywnego udziału w życiu swojej społeczności lokalnej	36	49	35	50	38	36
- przygotowują do aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym i politycznym kraju	30	52	29	54	36	39
- przygotowują do życia rodzinnego, do małżeństwa, wychowywania dzieci	34	54	37	49	36	42
- uczą radzenia sobie z problemami, jakie niesie współczesne życie	29	61	34	54	38	46

Pominięto odpowiedzi *trudno powiedzieć*. Połączono odpowiedzi *zdecydowanie i raczej tak* oraz *zdecydowanie i raczej nie*. Na szarym tle – wyniki świadczące o wyraźnej przewadze ocen pozytywnych lub negatywnych

Poprawa opinii widoczna jest w jedenastu dziedzinach. Przede wszystkim stopniowo umacnia się przekonanie, że polskie szkoły uczą pracy zespołowej, współdziałania przy rozwiązywaniu problemów (od roku 1998 wzrost wskazań o 18 punktów). Znacznie częściej też (od roku 2001 wzrost wskazań o 15 punktów) badani uważają, że szkoły wyrównują start życiowy młodzieży z różnych środowisk społecznych. Ponadto więcej osób niż dziewięć lat temu podkreśla, że szkoły uczą samodzielnego myślenia (wzrost wskazań o 13 punktów), oraz że dbają o rozwój fizyczny uczniów (wzrost o 12 punktów). Poprawiły się również opinie na temat zapewnienia bezpieczeństwa uczniom (wzrost wskazań pozytywnych o 10 punktów) oraz przygotowania ich do radzenia sobie z problemami, jakie niesie współczesne życie (wzrost o 9 punktów). Częściej dostrzegane są także wysokie kwalifikacje kadry nauczycielskiej (wzrost o 8 punktów) oraz współpraca z rodzicami uczniów (wzrost o 7

punktów). Lepiej oceniane jest również kształtowanie przez szkołę zainteresowań uczniów (wzrost o 7 punktów), zapewnienie im wysokiego poziomu wiedzy oraz przygotowanie ich do uczestnictwa w życiu społeczno-politycznym kraju (wzrost po 6 punktów)³.

Odnotowana w latach 1998–2007 poprawa szczegółowych opinii o polskich szkołach świadczy o tym, że reforma edukacji (zainicjowana i wdrożona przez rząd AWS i zmodyfikowana przez rząd SLD) przyniosła w szkolnictwie zauważalne zmiany na lepsze.

Tabela 5

Jak Pan(i) sądzi, czy obecnie polskie szkoły na ogół:	Odpowiedzi twierdzące*		
	IV 1998	VI 2001	V 2007
	w procentach		
- zapewniają uczniom wychowanie religijne	89	84	86
- dysponują wykwalifikowaną kadrą nauczycielską	71	72	79
- zapewniają uczniom wysoki poziom wiedzy	68	58	74
- współpracują z rodzicami uczniów	62	68	69
- uczą samodzielnego myślenia	50	57	63
- uczą patriotyzmu, miłości do ojczyzny	62	52	62
- rozwijają zainteresowania	55	57	62
- dbają o rozwój fizyczny uczniów	48	50	60
- spełniają swoje funkcje wychowawcze	-	-	58
- uczą pracy zespołowej, współdziałania przy rozwiązywaniu problemów	34	41	52
- zapewniają uczniom odpowiednią opiekę zdrowotną	46	37	46
- zapewniają równy start życiowy młodzieży z różnych środowisk społecznych	-	28	43
- zapewniają uczniom bezpieczeństwo, chronią przed narkomanią i przemocą	32	36	42
- przygotowują do aktywnego udziału w życiu swojej społeczności lokalnej	36	35	38
- przygotowują do aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym i politycznym kraju	30	29	36
- przygotowują do życia rodzinnego – do małżeństwa, wychowywania dzieci	34	37	36
- uczą radzenia sobie z problemami, jakie niesie współczesne życie	29	34	38
* Połączono odpowiedzi <i>zdecydowanie tak</i> i <i>raczej tak</i> . Na szarym tle – wyniki wskazujące na poprawę ocen			

³ Należy pamiętać, że w czterech z tych kwestii (dotyczących przygotowania do radzenia sobie ze współczesnością, do aktywnego uczestnictwa w życiu społeczno-politycznym kraju oraz zapewnienia uczniom bezpieczeństwa i równego startu życiowego) oceny są wprawdzie coraz lepsze, ale nadal dominuje w nich krytycyzm.

Warto też zwrócić uwagę, że szczególnie korzystny obraz polskich szkół mają rodzice uczniów oraz osoby w których rodzinie, gospodarstwie domowym są uczniowie. Niemal we wszystkich ocenianych kwestiach postrzegają oni funkcjonowanie szkół znacznie lepiej niż badani, którzy nie mają tak bliskiego kontaktu z uczniami (i w związku z tym gorzej są poinformowani o rzeczywistości szkolnej oraz częściej mają problemy ze sprecyzowaniem swojej opinii). Porównywane grupy nie różnią się jedynie w ocenie poziomu nauczania (zgodnie uznają go za wysoki) oraz przygotowania uczniów do aktywnego uczestnictwa w życiu społeczno-politycznym kraju (zgodnie je krytykują).

Tabela 6

Jak Pan(i) sądzi, czy obecnie polskie szkoły na ogół:	Wskazania					
	rodziców uczniów* (N=244)			pozostałych badanych (N=699)		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach					
- zapewniają uczniom wychowanie religijne	91	6	3	84	6	9
- dysponują wykwalifikowaną kadrą nauczycielską	88	7	5	75	10	15
- współpracują z rodzicami uczniów	82	13	5	64	18	18
- zapewniają uczniom wysoki poziom wiedzy	74	23	3	74	16	10
- rozwijają zainteresowania	72	22	6	59	24	17
- uczą samodzielnego myślenia	71	22	7	60	22	18
- spełniają swoje funkcje wychowawcze	70	22	8	54	26	20
- uczą patriotyzmu, miłości do ojczyzny	67	23	10	59	14	17
- dbają o rozwój fizyczny uczniów	65	30	5	59	29	12
- uczą pracy zespołowej, współdziałania przy rozwiązywaniu problemów	63	26	11	49	29	22
- zapewniają uczniom bezpieczeństwo, chronią przed narkomanią i przemocą	56	39	5	38	46	16
- zapewniają uczniom odpowiednią opiekę zdrowotną	55	40	5	43	38	19
- zapewniają równy start życiowy młodzieży z różnych środowisk społecznych	52	37	11	40	39	21
- przygotowują do aktywnego udziału w życiu swojej społeczności lokalnej	46	38	16	36	36	28
- uczą radzenia sobie z problemami, jakie niesie współczesne życie	44	47	9	36	46	18
- przygotowują do życia rodzinnego – do małżeństwa, wychowywania dzieci	43	43	14	34	42	24
- przygotowują do aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym i politycznym kraju	37	45	18	36	37	27

Połączono odpowiedzi *zdecydowanie i raczej tak* oraz *zdecydowanie i raczej nie*. * Uczęszczających do szkoły podstawowej, gimnazjum, szkoły średniej lub zawodowej. Na szarym tle – wyniki świadczące o wyraźnej przewadze ocen pozytywnych lub negatywnych

Tabela 7

Jak Pan(i) sądzi, czy obecnie polskie szkoły na ogół:	Wskazania ankietowanych, w których gospodarstwach domowych:					
	są uczniowie* (N=328)			nie ma uczniów (N=617)		
	Tak	Nie	Trudno powie- dzieć	Tak	Nie	Trudno powie- dzieć
	w procentach					
- zapewniają uczniom wychowanie religijne	90	5	5	84	7	9
- dysponują wykwalifikowaną kadrą nauczycielską	86	7	7	75	10	15
- zapewniają uczniom wysoki poziom wiedzy	76	20	4	73	17	10
- współpracują z rodzicami uczniów	77	15	8	64	18	18
- spełniają swoje funkcje wychowawcze	68	21	11	53	27	20
- uczą samodzielnego myślenia	68	22	10	61	22	17
- rozwijają zainteresowania	68	24	8	59	24	17
- uczą patriotyzmu, miłości do ojczyzny	67	23	10	58	24	18
- dbają o rozwój fizyczny uczniów	63	31	6	59	28	13
- uczą pracy zespołowej, współdziałania przy rozwiązywaniu problemów	60	27	13	48	29	23
- zapewniają uczniom odpowiednią opiekę zdrowotną	54	37	9	41	40	19
- zapewniają równy start życiowy młodzieży z różnych środowisk społecznych	52	36	12	39	40	21
- zapewniają uczniom bezpieczeństwo, chronią przed narkomanią i przemocą	50	43	7	38	46	16
- przygotowują do aktywnego udziału w życiu swojej społeczności lokalnej	45	37	18	35	36	29
- uczą radzenia sobie z problemami, jakie niesie współczesne życie	44	45	11	34	47	19
- przygotowują do życia rodzinnego – do małżeństwa, wychowywania dzieci	42	41	16	33	43	24
- przygotowują do aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym i politycznym kraju	38	43	19	35	37	28

Połączono odpowiedzi *zdecydowanie i raczej tak* oraz *zdecydowanie i raczej nie*. * Uczęszczający do szkoły podstawowej, gimnazjum, szkoły średniej lub zawodowej. Na szarym tle – wyniki świadczące o wyraźnej przewadze ocen pozytywnych lub negatywnych

Oceny szczegółowe, podobnie jak ocena ogólna, zależą przede wszystkim od wykształcenia badanych – im wyższy jego poziom, tym częściej krytyczny stosunek do szkolnictwa. Prawidłowość ta dotyczy niemal wszystkich ocenianych dziedzin. Ludzie gorzej wykształceni są wprawdzie mniej krytyczni, ale na ogół wiąże się to z niedostatkami kompetencji – znacznie częściej niż inni mają trudności ze sprecyzowaniem swoich poglądów. Na negatywne opinie wpływa także wysoka pozycja zawodowa oraz wielkomiejskie środowisko zamieszkania respondentów. Natomiast im niższa pozycja i mniejsza miejscowość, tym na ogół mniejszy krytycyzm. Należy podkreślić, że pozytywnym

spojrzeniem na wypełnianie przez szkoły większości zadań wyróżniają się rolnicy. Szczególnie wysoki poziom aprobaty cechuje też ogół mieszkańców wsi. Ponadto szkolnictwo jest lepiej oceniane przez kobiety niż przez mężczyzn.

Okazuje się także, że uczniowie i studenci, którzy w większości znają obecną rzeczywistość szkolną z własnego doświadczenia, pod pewnymi względami lepiej ją oceniają niż ogół respondentów – częściej uważają, że szkoły zapewniają wychowanie religijne (95% wobec 86%), wysoki poziom wiedzy (89% wobec 74%), a także uczą samodzielnego myślenia (81% wobec 63%), utrzymują współpracę z rodzicami uczniów (79% wobec 69%), uczą patriotyzmu (71% wobec 62%), dbają o rozwój fizyczny uczniów (70% wobec 60%), zapewniają opiekę zdrowotną (57% wobec 46%).

Jednocześnie jednak ucząca się młodzież znacznie bardziej krytycznie niż ogół badanych ocenia realizację przez szkoły tak ważnych zadań, jak: spełnianie funkcji wychowawczych (33% opinii krytycznych wobec 25%), kształtowanie zainteresowań uczniów (42% wobec 24%), wyrównywanie startu życiowego młodzieży z różnych środowisk społecznych (47% wobec 39%), przygotowanie do aktywnego udziału w życiu swojej społeczności lokalnej (55% wobec 36%) oraz w życiu społeczno-politycznym kraju (60% wobec 39%), przygotowanie do życia rodzinnego (61% wobec 42%), a także do radzenia sobie z problemami, jakie niesie współczesne życie (64% wobec 46%) oraz zapewnienie uczniom bezpieczeństwa, ochrony przed narkomanią, przemocą (73% wobec 45%).

CZY W POLSKIM SZKOLNICTWIE POTRZEBNE SĄ ZMIANY?

Mimo odnotowanej w ostatnich dziewięciu latach poprawy opinii o szkołach oraz stosunkowo pozytywnej oceny podstawowych dziedzin ich funkcjonowania, nadal ponad połowa Polaków (57%, wzrost od roku 2001 o 6 punktów) postuluje wprowadzenie zmian w szkolnictwie. Ankietowani są jednak dość ostrożni w swoich propozycjach – co czwarty (26%) widzi potrzebę zasadniczych (dużych) zmian, a nieco większa grupa (31%) wskazuje na konieczność przeprowadzenia niewielkiej reorganizacji. Natomiast co piąty badany (20%) jest przeciwny jakimkolwiek zmianom. Trzeba przy tym podkreślić, że niemal jedna czwarta respondentów nie ma wyrobionego poglądu w tej sprawie.

Tabela 8

Jak Pan(i) sądzi, czy w polskim szkolnictwie należałoby wprowadzić jakieś zmiany, czy też nie ma potrzeby wprowadzania zmian?	Wskazania respondentów według terminów badań			
	I 2001		V 2007	
	w procentach			
Tak, należałoby wprowadzić duże zmiany	24	51	26	57
Tak, należałoby wprowadzić niewielkie zmiany	27		31	
Nie, nie należy nic zmieniać	18	18	20	20
Trudno powiedzieć	31	31	23	23
W 2001 roku pytanie było nieco inaczej sformułowane: „Czy, Pana(i) zdaniem, w obecnym funkcjonowaniu szkolnictwa w naszym kraju należałoby wprowadzić jakieś zmiany, czy też nie ma potrzeby wprowadzania zmian?” Przedstawione do wyboru odpowiedzi są niezmienione				

Poziom poinformowania o sprawach edukacji nie różnicuje merytorycznych opinii na ten temat. Niemal tak samo oceniają potrzebę zmian badani, którzy na co dzień stykają się z problemami edukacji (rodzice uczniów oraz wszyscy, w których rodzinie, gospodarstwie domowym są uczniowie), jak i niemający tego typu doświadczeń i w związku z tym gorzej poinformowani.

Tabela 9

Kategorie respondentów wyodrębnione ze względu na kontakt z uczniami	Jak Pan(i) sądzi, czy w polskim szkolnictwie należałoby wprowadzić jakieś zmiany, czy też nie ma potrzeby wprowadzania zmian?			
	Tak, należałoby wprowadzić... zmiany		Nie, nic nie zmieniać	Trudno powiedzieć
	duże	niewielkie		
	w procentach			
Rodzice uczniów (N=244)	27	31	23	19
Osoby, w których gospodarstwie domowym są uczniowie (N=328)	24	33	22	21
Osoby, w których gospodarstwie domowym nie ma uczniów (N=616)	26	30	19	25

Konieczność reorganizacji edukacji najczęściej postulują ludzie z wyższym wykształceniem, o wysokiej pozycji społeczno-zawodowej, mieszkańcy wielkich, ponadpółmilionowych miast, czyli osoby najbardziej krytyczne wobec obecnego systemu szkolnictwa. Wśród przedstawicieli kadry kierowniczej i inteligencji zdecydowana większość (83%) widzi potrzebę zmian, w tym co drugi (50%) postuluje zasadnicze przekształcenia, a co trzeci (33%) – niewielkie; jedynie co dziewiąty badany z tej grupy (11%) jest przeciwny reorganizacji. Im niższe wykształcenie i pozycja zawodowa ankietowanych, tym mniej zwolenników przekształceń. Rzadziej też spotykamy ich na wsi niż w miastach. Natomiast przeciwników zmian jest najwięcej wśród rolników (41%), którzy – jak wiadomo z wcześniejszych analiz – bardziej niż inni aprobują obecny system szkolnictwa.

Należy podkreślić, że do grup najczęściej wskazujących na konieczność wprowadzenia zmian należą także uczniowie i studenci (80%), jednak większość z nich opowiada się za niewielką reorganizacją (63%) i tylko co szósty (17%) widzi potrzebę dużych zmian.

Ankietowanych, którzy postulują wprowadzenie zmian (N=529), zapytaliśmy, co – ich zdaniem – należałoby zreorganizować w szkolnictwie. Było to pytanie otwarte, badani mogli więc swobodnie przedstawić swoje propozycje⁴.

Tabela 10

Co, Pana (i) zdaniem, należałoby zmienić w polskim szkolnictwie?	Postulujący zmiany (N=529)	Badani ogółem (N=945)
	w procentach	
POSTULATY		
ZMIANA MODELU WYCHOWANIA	36	20
WZROST DISCYPLINY I WYMAGAŃ WOBEC UCZNIÓW – wychowanie przez dyscyplinę, mniej swobody, samowoli uczniów w szkole, ograniczyć prawa ucznia, więcej wymagać, nałożyć na młodzież obowiązki, nie tylko przywileje, wprowadzić odpowiedzialność za wykroczenia, kary, kary społeczne za przewinienia na terenie szkoły	25	14
WZROST BEZPIECZEŃSTWA , mniej przemocy i agresji wśród uczniów i wobec nauczycieli, więcej programów przeciw przemocy, profilaktyka uzależnień, zwiększyć nadzór, kontrolę w związku z narkotykami, wprowadzić monitoring do szkół, w każdej szkole firma ochroniarska, zapewnić opiekę psychologiczną i medyczną, pielęgniarską	8	4
WPROWADZENIE MUNDURKÓW	6	3
WIĘCEJ ZAJĘĆ POZALEKCYJNYCH , zagospodarowanie czasu wolnego uczniów, rozwój harcerstwa	3	2
ZMIANA PROGRAMU, PODRĘCZNIKÓW, SPOSOBU SPRAWDZANIA I OCENIANIA WIADOMOŚCI	30	17
PROGRAM NAUCZANIA:	21	12
- większy nacisk na niektóre przedmioty , języki obce, informatykę, logikę, przedmioty ścisłe, historię, sport, mniej lekcji religii (religia w kościele)	6	3
- wprowadzić bardziej użyteczną wiedzę , więcej przygotowania do życia w rodzinie i społeczeństwie, do zawodu, program bardziej przystający do współczesności	4	2
- „odchudzić” program , program zbyt przeładowany, zmniejszyć liczbę przedmiotów, zawęzić zakres obowiązującej wiedzy, za dużo nauki mają dzieci, za dużo zadań i materiału, uwzględnić możliwości dzieci, dostosować program do ich poziomu, zmniejszyć tempo pracy najmłodszych uczniów, zmniejszyć liczbę godzin w szkole	4	2
- zmienić program – ogólnie	4	2
- inne , uczyć samodzielności, kreatywności, umiejętności myślenia, zapewnić jednolity program nauczania	4	2
PODRĘCZNIKI - ujednolicić podręczniki, zachować ciągłość obowiązujących podręczników do wieloletniego wykorzystania , żeby dzieci mogły korzystać jedno po drugim, tańsze podręczniki, bezpłatne (możliwość wypożyczenia z biblioteki) itp.	7	4
SPOSÓB SPRAWDZANIA I OCENIANIA WIADOMOŚCI:	6	3
- zmienić zasady dotyczące matury , nowa matura tylko dla chętnych, matura międzynarodowa, wprowadzić stałe, jednolite zasady zdawania matury, skrócić czas trwania matury, usprawnić ocenianie na maturze, anulować zmiany wprowadzone przez obecnego ministra (m.in. amnestię maturalną)	4	2
- zmniejszyć liczbę egzaminów, zlikwidować testy, zmienić system oceniania zlikwidować egzaminy po szkole podstawowej i gimnazjum, zostawić tylko egzaminy do liceum, większa skala ocen, wyłączyć ocenę z religii przy obliczaniu średniej	2	1

⁴ Pytanie otwarte zadano respondentom przed pytaniem o ocenę siedemnastu dziedzin funkcjonowania szkół.

Tabela 10 (cd.)

Co, Pana (i) zdaniem, należałoby zmienić w polskim szkolnictwie?	Postulujący zmiany (N=529)	Badani ogółem (N=945)
POSTULATY	w procentach	
ZMIANY DOTYCZĄCE NAUCZYCIELI	21	12
WZROST UPRAWNIEN NAUCZYCIELI umożliwiających dyscyplinowanie uczniów, więcej praw dla nauczycieli, większa władza nauczycieli, więcej inwencji dla nauczycieli, żeby nauczyciele mieli większy wpływ na wychowanie uczniów, dać im większe możliwości egzekwowania posłuchu u uczniów, pozwolić karać uczniów, reformy powinny być uzgodnione z kadrami nauczycielską	6	3
WZMOCNIENIE AUTORYTETU, PRESTIŻU ZAWODOWEGO NAUCZYCIELI, poprawić stosunek uczniów do nauczycieli	6	3
WZROST WYMAGAŃ WOBEC NAUCZYCIELI , podwyższyć wymiar godzin, wyegzekwować wyższy poziom nauczania , podnoszenie kwalifikacji zawodowych, umiejętności nauczania, poprawić stosunek nauczycieli do uczniów , indywidualne podejście do każdego ucznia, indywidualny tok nauczania, nauczyciele powinni być bardziej zaangażowani, interesować się sytuacją w rodzinie dziecka, zauważać patologie rodzinne, mają wychowywać , zwracać uwagę na zachowanie, być bardziej obiektywni wobec uczniów, powinni współpracować z rodzicami, z harcerstwem, lepszy dobór do zawodu nauczycielskiego – wybierać ludzi z powołaniem, nie mogą być przypadkowi	5	3
WZROST WYNAGRODZEŃ NAUCZYCIELI	5	3
INNE, zmienić nauczycieli, ich sposób myślenia, wymienić kadrami nauczycielską	3	1
ZMIANY STRUKTURALNE W SZKOLNICTWIE	21	12
POWRÓT DO STAREGO SYSTEMU SPRZED REFORMY EDUKACJI (8 lat szkoła podstawowa, 4 lata liceum, 5 lat technikum lub szkoła zasadnicza zawodowa), powrót do starych matur	11	6
LIKwidACJA GIMNAZJÓW	9	5
ROZwÓJ SZKOLNICTWA ZAWODOWEGO na poziomie szkół średnich i zasadniczych zawodowych	2	1
INNE, oddzielne szkoły dla dziewcząt i chłopców, szkolnictwo specjalne, objąć nauką szkolną sześciolatków, skrócić czas trwania obowiązku szkolnego, zapewnić odpowiednie proporcje szkół prywatnych i państwowych, wprowadzić bony edukacyjne	4	2
ZMIANA MINISTRA MEN ROMANA GIERTYCHA	8	5
POPRAWA WARUNKÓW NAUKI	4	2
poprawić infrastrukturę szkolną (remonty), lepiej wyposażać szkoły w pomoce naukowe, zadbać o biblioteki, zapewnić komputery, dostęp do internetu, zmniejszyć liczebność klas, zapewnić posiłki w szkole, świetlice, lepiej zorganizować dojazdy dzieci wiejskich do szkoły, przywrócić małe wiejskie szkoły (bez dojazdów), zadbać, żeby dzieci nie nosiły tylu ciężkich książek do szkoły		
WZROST NAKŁADÓW FINANSOWYCH NA SZKOLNICTWO	3	2
WYRÓWNANIE SZANS EDUKACYJNYCH DZIECI I MŁODZIEŻY Z RÓŻNYCH ŚRODOWISK SPOŁECZNYCH	3	2
najslabszym społecznie i ekonomicznie zapewnienie dostępu do wykształcenia na wszystkich poziomach, wyrównanie poziomu szkół wiejskich i miejskich, bezpłatna edukacja , zwiększenie liczby państwowych szkół, obniżenie kosztów kształcenia, stypendia dla biednych – zdolnych, bezpłatne podręczniki dla biednych uczniów, zajęcia wyrównawcze dla słabych uczniów, edukacja dla dzieci specjalnej troski, niepełnosprawnych		
INNE postulaty i opinie	8	5
TRUDNO POWIEDZIEĆ	4	2
Uważają, że w polskim szkolnictwie nie należy nic zmieniać	-	20
Nie wiedzą, czy należy coś zmieniać w polskim szkolnictwie	-	23

Postulaty zwolenników zmian najczęściej dotyczą modelu wychowania dzieci i młodzieży (36%). Sprowadzają się one głównie do propozycji zaostrzenia dyscypliny w szkole oraz zwiększenia wymagań wobec uczniów (ukrócenia ich samowoli, wprowadzenia odpowiedzialności za wykroczenia, nałożenia na nich obowiązków) – domaga się tego co czwarty badany (25%). Znacznie mniej osób (8%) proponuje zmiany prowadzące do wzrostu bezpieczeństwa osobistego uczniów, wyeliminowania przemocy i agresji przez zapewnienie profilaktyki uzależnień, rozszerzenie zakresu szkoleń, nadzoru, opieki medycznej i psychologicznej. Niewielu respondentów (6%) postuluje wprowadzenie mundurków szkolnych, a jeszcze mniej (3%) domaga się lepszego zagospodarowania czasu wolnego uczniów przez zwiększenie liczby zajęć pozalekcyjnych.

Druga co do wielkości grupa zwolenników zmian koncentruje się na programie nauczania oraz sposobach sprawdzania i oceniania wiadomości (30%). Z programem nauczania, który jest w centrum zainteresowania badanych (21% wskazań), wiążą się postulaty zwiększenia nacisku na niektóre przedmioty (głównie języki obce i informatykę, ale też i inne) oraz wprowadzenia bardziej użytecznej wiedzy, odchudzenia programu, ogólnie jego przekształcenia. Znacznie mniej osób (7%) wysuwa uwagi pod adresem podręczników – postuluje ich ujednoczenie, możliwość wieloletniego korzystania z nich, a także obniżenie ich cen lub wręcz zapewnienie bezpłatności. Niewiele osób (6%) domaga się zmian sposobu sprawdzania wiedzy (zasad egzaminu maturalnego, zmniejszenia liczby egzaminów, testów) oraz jej oceniania.

Znaczna grupa zwolenników zmian w szkolnictwie odnosi swoje propozycje do kadry nauczycielskiej (21%). Badani domagają się przede wszystkim wzrostu uprawnień nauczycieli (by mieli większy wpływ na wychowanie uczniów i na inne sprawy związane z edukacją) oraz wzmocnienia ich autorytetu, prestiżu całej grupy zawodowej (po 6%). Postulują także zwiększenie wymagań wobec nauczycieli (5%) tak, by rzeczywiście udoskonalali oni swoje kwalifikacje zawodowe (poziom wiedzy i umiejętności wychowawcze), utrzymywali współpracę z rodzicami uczniów i z organizacjami harcerskimi. Jednocześnie badani wskazują na konieczność zwiększenia wynagrodzeń nauczycieli (5%)

Równie liczna grupa zwolenników reorganizacji chciałaby wprowadzić zmiany strukturalne w szkolnictwie (21%). Ich postulaty dotyczą przede wszystkim powrotu do starego systemu sprzed reformy edukacji (11%) oraz likwidacji gimnazjów (9%).

Pozostałe propozycje ankietowanych są znacznie mniej liczne. Wśród nich stosunkowo najczęściej zwolennicy zmian **domagają się dymisji obecnego szefa MEN (8%**

wskazań). Warto w tym miejscu przypomnieć, że – w świetle systematycznie prowadzonych badań – minister Roman Giertych należy do polityków, którzy od miesięcy budzą największą nieufność Polaków⁵.

Ponadto zwraca uwagę fakt, że obecnie bardzo niewielu zwolenników zmian wysuwa propozycje dotyczące poprawy warunków nauki w szkołach (4%), a także wzrostu nakładów finansowych na szkolnictwo oraz wyrównania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży z różnych środowisk społecznych (po 3%). Tymczasem w badaniu z 2001 roku, gdy zadaliśmy identyczne pytanie, postulaty dotyczące równości szans edukacyjnych oraz lepszego finansowania szkolnictwa należały do najczęściej wymienianych. Natomiast niemal nie pojawiały się wtedy tak wyeksponowane obecnie propozycje zmian modelu wychowania dzieci i młodzieży⁶. Wydaje się, że odnotowana zmiana priorytetów potwierdza narastanie kryzysu obowiązującego modelu wychowawczego, może także być skutkiem nagłośnienia tego problemu w mediach.

Typ postulatów przedstawionych przez zwolenników zmian w szkolnictwie zależy głównie od poziomu wykształcenia oraz – w mniejszym stopniu – od sytuacji bytowej i środowiska zamieszkania oraz od wieku ankietowanych⁷. Nie ma natomiast związku z poinformowaniem respondentów (z tym, jak bliski kontakt mają z uczniami i rzeczywistością szkolną). Okazuje się, że im wyższe wykształcenie i większe miejsce zamieszkania badanych, tym częstsze propozycje dotyczące zmian strukturalnych (głównie powrotu do starego systemu sprzed reformy edukacji oraz likwidacji gimnazjów), a także programu nauczania, systemu sprawdzania i oceniania wiadomości. Te ostatnie propozycje są także tym częstsze, im młodszy wiek badanych, a najczęstsze – w grupie uczniów i studentów. Wyższe wykształcenie sprzyja ponadto wysuwaniu postulatów związanych z nauczycielami, w tym szczególnie dotyczących wzrostu ich wynagrodzeń. Natomiast im niższe wykształcenie, gorsza sytuacja bytowa oraz starszy wiek ankietowanych, tym częstsze postulaty zmian modelu wychowania, w tym głównie zaostżenia dyscypliny. Zwolennikami zaostżenia dyscypliny są przede wszystkim badani w starszym wieku (65 lat i więcej), mający wykształcenie podstawowe lub co najwyżej zasadnicze zawodowe, mieszkający na wsi, deklarujący prawicowe poglądy polityczne.

⁵ Zob. komunikat CBOS „Zaufanie do polityków”, maj 2007 (oprac. A. Cybulska).

⁶ Zob. komunikat CBOS „Szkolnictwo i reforma edukacji po trzech semestrach doświadczeń”, luty 2001 (oprac. B. Wciórka).

⁷ Nie bierzemy pod uwagę wpływu pozycji społeczno-zawodowej z powodu zbyt małych liczebności poszczególnych kategorii badanych.

Polski system szkolnictwa cieszy się obecnie dobrą opinią – znacznie częściej oceniany jest pozytywnie niż negatywnie. Zasadniczo korzystny obraz szkolnej rzeczywistości wyłania się również z analizy szczegółowych opinii dotyczących siedemnastu wybranych dziedzin funkcjonowania szkół. W opinii większości respondentów, polskie szkoły stwarzają uczniom warunki do rozwoju intelektualnego, duchowego oraz fizycznego. Większość uważa też, że szkoły współpracują z rodzicami uczniów. Ponad połowa ocenia ponadto, że wypełniają one swoje zadania wychowawcze, a także uczą pracy zespołowej, współdziałania przy rozwiązywaniu problemów. We wszystkich tych kwestiach opinie pozytywne znacznie przeważają nad negatywnymi. Niewielką przewagę ocen pozytywnych odnotowujemy też w dwóch innych sprawach, dotyczących zapewnienia uczniom opieki zdrowotnej oraz wyrównania startu życiowego młodzieży z różnych środowisk społecznych (choć budzą one także znaczne kontrowersje).

Bardziej krytyczne, wyraźnie podzielone, są opinie na temat zapewnienia uczniom bezpieczeństwa w szkołach oraz przygotowania młodego pokolenia do współtworzenia społeczeństwa obywatelskiego, tzn. do aktywnego udziału w życiu swojej społeczności lokalnej oraz do uczestnictwa w życiu społecznym i politycznym kraju. Natomiast negatywne opinie przeważają w kwestii przygotowania młodzieży do życia rodzinnego oraz do radzenia sobie z problemami, jakie niesie współczesne życie – znaczna grupa badanych uważa, że szkoły nie wywiązują się z tych zadań.

Spółeczny wizerunek szkolnictwa jest obecnie dużo lepszy niż w latach 1998 i 2001. Poprawiły się opinie na temat wyrównywania przez szkoły startu życiowego młodzieży z różnych środowisk społecznych. Umacnia się też przekonanie, że szkoły uczą pracy zespołowej oraz samodzielnego myślenia. Coraz lepiej oceniane są też funkcje opiekuńcze szkoły – dbałość o rozwój fizyczny uczniów oraz o zapewnienie im bezpieczeństwa, ochrony przed przemocą i narkomanią. Częściej dostrzegane są również wysokie kwalifikacje kadry nauczycielskiej oraz współpraca z rodzicami uczniów. Poprawiły się ponadto opinie na temat kształtowania przez szkołę zainteresowań uczniów, zapewnienia im wysokiego poziomu wiedzy oraz przygotowania ich do uczestnictwa w życiu społeczno-politycznym kraju.

Odnotowana w latach 1998–2007 poprawa szczegółowych opinii o polskich szkołach świadczy o tym, że reforma edukacji (zainicjowana i wdrożona przez rząd AWS i zmodyfikowana przez rząd SLD) przyniosła w szkolnictwie zauważalne zmiany na lepsze.

Okazuje się jednak, że mimo stosunkowo pozytywnej oceny podstawowych dziedzin funkcjonowania szkół oraz poprawy opinii o nich, nadal ponad połowa Polaków postuluje wprowadzenie w szkolnictwie zmian (w tym 26% domaga się dużych zmian, a 31% – niewielkich); konieczności takiej nie dostrzega zaledwie co piąty badany.

Zwolennicy reorganizacji szkolnictwa najczęściej proponują zmianę modelu wychowania dzieci i młodzieży, wskazując przede wszystkim na potrzebę zaostreżenia dyscypliny w szkole, a także – choć znacznie rzadziej – zwiększenia bezpieczeństwa, wprowadzenia mundurków i zagospodarowania czasu wolnego uczniów. Często proponują też zmiany programu nauczania oraz sposobów sprawdzania i oceniania wiadomości. Znaczna grupa postulatów dotyczy ponadto nauczycieli – rozszerzenia ich uprawnień, wzmocnienia autorytetu oraz wzrostu wynagrodzeń, ale także zwiększenia wymagań wobec nauczycieli. Równie liczne są wskazania na konieczność zmian strukturalnych, które – zdaniem badanych – mają polegać głównie na powrocie do starego systemu (sprzed reformy) oraz likwidacji gimnazjów. Stosunkowo niewielka grupa zwolenników reorganizacji szkolnictwa domaga się ponadto dymisji obecnego szefa MEN. Zupełnie sporadycznie natomiast pojawiają się postulaty, które w analogicznym badaniu przeprowadzonym w roku 2001 należały do najczęściej wymienianych – dotyczące poprawy warunków nauki, finansowania szkolnictwa oraz wyrównania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży z różnych środowisk społecznych. Warto przy tym podkreślić, że sześć lat temu w wypowiedziach badanych niemal w ogóle nie pojawiały się tak wyeksponowane ostatnio propozycje zmiany modelu wychowania dzieci i młodzieży. Wyjątkowo silne obecnie akcentowanie konieczności wprowadzenia zmian w tej dziedzinie niewątpliwie świadczy o narastaniu problemów wychowawczych w Polsce.

Opracowała
Bogna WCIÓRKA